

بسم الله الرحمن الرحيم

عنوان: مدل سازی روابط ساختاری قضاوت اخلاقی و رفتار اخلاقی و بررسی نقش میانجی همدلی

Subject : Modeling the structural relationships of moral judgment and moral behavior and investigating the mediating role of empathy

نام نویسندگان مقاله

fatememollaei

فاطمه ملائی^۱

susanalizadefard

*سوسن علیزاده فرد^۲

Mansoure nikoogoftar

منصوره نیکو گفتار^۳

¹ 0012975419@iaui.ir

گروه روانشناسی، واحد تنکابن، دانشگاه آزاد اسلامی، تنکابن، ایران

Department of Psychology, To.C., Islamic Azad University, Tonekabon, Iran

² s.alizadeh@pnu.ac.ir

دانشیار گروه روانشناسی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران. مدعو به گروه روانشناسی، واحد تنکابن، دانشگاه آزاد اسلامی، تنکابن، ایران. همراه:

09125355720

Department of Psychology, Payam Noor University, Tehran, Iran / Visiting Professor Department of Psychology, To.C., Islamic Azad University, Tonekabon, Iran

³ mnikoogoftar@gmail.com

دانشیار گروه روانشناسی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران. مدعو به گروه روانشناسی، واحد تنکابن، دانشگاه آزاد اسلامی، تنکابن، ایران

Department of Psychology, Payam Noor University, Tehran, Iran Visiting Professor Department of Psychology, To.C., Islamic Azad University, Tonekabon, Iran

چکیده

هدف: پژوهش حاضر با هدف مدلیابی روابط ساختاری قضاوت اخلاقی و رفتار اخلاقی و بررسی نقش میانجی همدلی انجام شد.

روش ها و مواد: این پژوهش از نوع مطالعات توصیفی-همبستگی بود. جامعه آماری، شامل کلیه دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد شهر ری در سال تحصیلی ۱۴۰۲-۱۴۰۳ بود. از این جامعه ۲۰۰ نفر از دانشجویان به روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شدند. ابزار جمع‌آوری داده‌ها شامل فرم کوتاه داستان‌های اخلاقی رست (۱۹۷۳)، فهرست ۱۵ سوالی رفتار اخلاقی سوانسون و هیل (۱۹۹۳) و مقیاس همدلی مهربانان و اپستین (۱۹۷۲) بود. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از همبستگی اسپیرمن در برنامه اس‌پس‌اس ۲۷ و تحلیل معادلات ساختاری در برنامه اسمارت پی‌ال‌اس انجام شد.

یافته‌ها: تجزیه و تحلیل داده‌ها نشان داد که قضاوت اخلاقی روی رفتار اخلاقی اثر معنادار دارد. بر همین اساس می‌توان بیان کرد در هر نمره افزایش در مقیاس قضاوت اخلاقی بطور متوسط به اندازه 0/26 به نمره رفتار اخلاقی افزوده می‌شود. همدلی یک متغیر پیشگوی معنادار روی رفتار اخلاقی است. هر واحدی که به نمره همدلی افزوده می‌شود با ثابت در نظر گرفتن نقش سایر عوامل، انتظار می‌رود به طور متوسط 0/35 به نمره رفتار اخلاقی اضافه گردد. همدلی در رابطه میان قضاوت اخلاقی و رفتار اخلاقی نقش میانجی ایفا می‌کند.

نتیجه‌گیری: از تلویحات پژوهش حاضر میتوان به این موضوع اشاره داشت که تقویت کیفیت همدلی در افراد می‌تواند در نوع سبک زندگی و خط مشی آنها موثر بوده و در تصمیمات دشوار و تنگناها، راهنمای مناسبی باشد.

کلید واژگان: رفتار اخلاقی؛ قضاوت اخلاقی؛ همدلی

Abstract: This research was conducted with the aim of modeling the structural relationships of moral judgment and moral behavior and investigating the mediating role of empathy. this study was a descriptive - correlation study. The statistical population of the research included all the students of Islamic Azad University of Shahrari branch in the academic year of 1402-1403. From this community, 200 students were selected by available sampling method. Data collection tools included Rust's (1973) short form of moral stories, Swanson and Hill's (1993) 15-item moral behavior inventory, and Mehrabian and Epstein's (1972) empathy scale. Data analysis was done using Spearman's correlation in spss_27 program and structural equation analysis in smart_pls program. Moral judgment has a significant effect on moral behavior. Based on this, it can be said that each score increase in the moral judgment scale adds 0.26 to the moral behavior score on average. Empathy is a significant predictor variable on moral behavior, so that each unit added to the empathy score is expected to add 0.35 to the moral behavior score, keeping the role of other factors constant. from the present study, it can be noted that strengthening the quality of empathy in people can be effective in their lifestyle and policy and can be a good guide in difficult decisions.

Keywords: empathy؛ moral behavior؛ moral judgment

مدل معادلات ساختاری شامل ضرایب رگرسیونی استاندارد شده به همراه مقدار احتمال (P-value).

. ضریب همبستگی اسپیرمن میان مقیاس های مورد مطالعه

رفتار اخلاقی	قضاوت اخلاقی	همدلی	بنیاد های اخلاقی
1			
رفتار اخلاقی	0/24**	1	
همدلی	0/27**	0/16*	1

*: معنی داری در سطح 0/05، **: معنی داری در سطح 0/001

اخلاق و رشد اخلاقی از مفاهیم بنیادین علم روانشناسی و به ویژه مباحث رشد آسیب شناسی روانی است که با ظهور نظریه لارنس کلبِرگ (۱۹۵۸) الگویی برای مطالعه و پژوهش نیز پیدا کرد. کارکرد اخلاق ارائه دستورالعملی اساسی برای تعیین چگونگی حل و فصل اختلافات بشر و بهینه سازی منافع متقابل افرادی است که در گروه ها زندگی مشترک دارند (رست، دیمر، بارت، اسپیکمر و ولکر، ۱۹۸۶).

«اخلاق» بخش جدایی ناپذیر زندگی انسانی است، لذا افراد باید قدرت خود را با مهارت های اجتماعی ترکیب کنند تا بتوانند به اخلاق نیکو و حسن رفتار به هنگام مراودات اجتماعی نائل شوند و به کمک اخلاق، قوانین و درست و غلط های راهنمای رفتار بر اساس اصول مورد قبول اجتماع را بیاموزند (زینب رضایی، ۱۳۹۹ به نقل از دوران و فتحی آشیانی، ۱۳۹۷).

تنگناهای اخلاقی بخشی از زندگی انسان اند خیلی مواقع نمی توان همزمان به وظایف اخلاقی متعدد پایبند بود فیلسوفان به چنین موقعیت هایی تنگنای اخلاقی گفته و روانشناسان در قالب تعارض از آن سخن می راند تنگنا مسئله ای اخلاقی نیست که برایش پاسخی نداریم بلکه مسئله ای است که برای آن چندین پاسخ داریم هنگامی که با یک تنگنا روبرو می شوید هر کاری کنید بخشی از شما ناراضی خواهد بود تعارض ویژگی اصلی چشم انداز روانشناسی اخلاق است. روانشناسان اخلاق می کوشند به پرسش های توصیفی درباره چگونگی تصمیم گیری افراد درباره آنچه باید انجام داد پاسخ بدهند (آقابابایی و حاتمی، ۱۳۹۱).

تصمیم اخلاقی به عنوان هر تصمیمی که ممکن است به سود یا ضرر دیگران باشد یا حقوقی را برای برخی از افراد اعمال کند در حالی که حقوق دیگران را انکار کند تعریف میشود (کروسان، مازوتیس و سیجنز، ۲۰۱۳) جونز^۴ (۱۹۹۱) تصمیم اخلاقی را به عنوان تصمیمی معرفی می کند که هم از نظر قانونی و هم از نظر وجدانی برای بخش بزرگی از جامعه قابل قبول باشد (فرگوسن^۵، ۲۰۱۴).

در تعریفی دیگر اخلاقیات را می توان اینگونه تعریف کرد: استانداردهای رفتاری که از نظر قانونی و اخلاقی قابل قبول جامعه هستند و هدف آنها جلوگیری از بروز رفتارهایی است که به نفع فرد و ضرر دیگران می باشد در این راستا رفتار اخلاقی عبارت است از رفتارهایی که این استانداردها را رعایت می کند و رفتار غیر اخلاقی رفتاری است که این استانداردها را نقض می کند. می توان چنین فرض کرد که معیار تعیین رفتار اخلاقی و غیر اخلاقی ذهنی و تابعی از ادراک و برداشت فرد از انتظارات رفتاری است (امل شریفی فرد و همکاران، ۱۳۹۸).

⁴ Gones

⁵ Ferguson

«رفتار اخلاقی» یک مسئله عمومی است (لوزیر 2000) که سازمانها به دنبال نهادینه کردن آن در میان کارکنانی هستند که در اخلاق و مسئولیت پذیری اجتماعی مورد قضاوت قرار میگیرند. (نادی و عزیزی، 1397)

با اینکه موضوع اخلاق از دیرباز مورد علاقه اندیشمندان بوده است، اما قدمت مطالعه علمی آن در روانشناسی چندان زیاد نیست. در نظریه های اولیه مربوط به رشد اخلاقی رفتار اخلاقی معادل با قضاوت اخلاقی در فرد استنباط می شود به عبارت دیگر استدلال اخلاقی الزاماً به رفتار اخلاقی می انجامد (سانتراک، ۲۰۱۴).

برای مثال لورنس کهلبرگ^۶ که نظریه اصلی درباره چگونگی اندیشه نوجوانان از حق و باطل را مطرح کرد (موشمان، ۲۰۱۱) عقیده داشت که اخلاق یک فرایند فکری سازمان یافته است که از خلال تصمیم گیری در مواقع تعارضی ابراز می گردد و قضاوت اخلاقی را برابر با رفتار اخلاقی واقعی، و تابع جنبه شناختی انسان میدانست (شعبانی، ۱۳۹۱).

اما مهم ترین کاستی نظریه کهلبرگ این است که نتوانسته است قضاوت و رفتار اخلاقی را متمایز کند در حالی که در دوره های بعدی (دوره پس کهلبرگی) اندیشمندان رشد اخلاقی این باور را مورد تردید قرار دادند که عمل اخلاقی ضرورتاً از قضاوت اخلاقی نشأت می گیرد و به نقش احتمالی عوامل میانجی قضاوت و رفتار اخلاقی هم پرداخته شد.

برخلاف نظریه های رفتاری پیشین، تروینو رفتار را واکنش فرد نسبت به محرک های درونی و بیرونی دانست که در سه مرحله انجام می گیرد. از شناخت موضوع اخلاقی از طریق پردازش شناختی آغاز می شود و در نهایت به عمل واقعی ختم می گردد که در این مدل متغیرهای فردی و محیطی گنجانده شده است (دکتر مسعود طاهری نیا و همکاران، 1399).

روانشناسی اخلاق معاصر بر عمومیت قضاوت های اخلاقی تاکید می کند تا این اواخر به نقش تفاوت های فردی در قلمرو روانشناسی اخلاق توجه اندکی شده است. اکنون شواهدی در دست است که تفاوت های پایدار فردی در اخلاق نقش دارند.

بنابراین یکی از مولفه هایی که مورد توجه روانشناسان اجتماعی و پژوهشگران روابط انسانی قرار گرفته است همدلی است. رابرت ویشر^۷، فیلسوف آلمانی، این واژه را در سال ۱۸۷۳ برای اشاره به جنبه ای از احساس زیبایی شناختی به کاربرد تئودور لیپس^۸، به همدلی دامنه فلسفه وسیع تری بخشید و آن را به این شکل از دسترسی شهودی نسبت به شناخت ذهنیت شخصی دیگر توسعه بخشید. از منظر فرا روانشناختی، این مناقشه بین کسانی که برای همدلی، نقشی تعیین کننده در کشف ناخودآگاه و فعالیت درمانی

^۶ Lowrence Kohlberg

^۷ Vischer

^۸ Lipps

جدول 4. گزارش نتایج روایی واگرا با استفاده از روش فورنل-لاکر

مقیاس	رفتار اخلاقی	بنیاد های اخلاقی	قضاوت اخلاقی	همدلی
رفتار اخلاقی	0/741			
قضاوت اخلاقی	0/524	0/324	0/700	
همدلی	0/593	0/610	0/197	0/714

در این ماتریس، اعضای روی قطر اصلی ماتریس، جذر مقادیر واریانس استخراج شده در بخش قبلی است. سایر آرایه ها در ماتریس، همبستگی میان هر مقیاس با مقیاس دیگر است. شاخص فورنل-لاکر بیان می کند که جذر اندازه واریانس استخراج شده بایستی از اندازه همبستگی آن مقیاس با سایر مقیاس ها بزرگتر باشد. این تعریف برای تمامی مقیاس ها برقرار می باشد.

شکل 1) مدل معادلات ساختاری شامل ضرایب رگرسیونی استاندارد شده به همراه مقدار احتمال (P-value).

($P\text{-value} < 0.001$) قضاوت اخلاقی روی رفتار اخلاقی اثر معنادار دارد

($P\text{-value} < 0.001$) همدلی یک متغیر پیشگوی معنادار روی رفتار اخلاقی است

$$Z = \frac{0.83 * 0.43}{\sqrt{(0.43^2 * 0.051^2) + (0.83^2 * 0.052^2) + (0.051^2 * 0.052^2)}} = \frac{0.357}{0.048} = 7.36, P\text{-value} < 0.001$$

با توجه به اینکه اندازه Z بزرگتر از 1/96 می باشد، همدلی در رابطه میان قضاوت اخلاقی و رفتار اخلاقی نقش میانجی ایفا می کند.

بحث و نتیجه گیری

پژوهش حاضر با هدف شناخت رابطه قضاوت اخلاقی و رفتار اخلاقی با میانجیگری همدلی در دانشجویان انجام گرفت. نتایج به دست آمده حاکی از برازش الگوی مفهومی پیشنهادی با داده ها بود. نتایج نشان داد که قضاوت اخلاقی روی رفتار اخلاقی اثر معنادار دارد. یافته های پژوهش حاضر با یافته های یعقوبی و عبداللهی مقدم (1395) که در پژوهشی نشان دادند هیچ رابطه معناداری میان قضاوت اخلاقی و رفتار اخلاقی یافت نشد اما با وارد کردن یک عامل انگیزشی به عنوان متغیر میانجی، قضاوت اخلاقی توانست به مقدار قابل توجهی بر رفتار اخلاقی تأثیر گذارد، ناهمسو است.

نتایج دیگر این تحقیق نشان می دهد همدلی یک متغیر پیشگوی معنادار روی رفتار اخلاقی است. هر یک واحدی که به نمره همدلی افزوده می شود، با ثابت در نظر گرفتن نقش سایر عوامل، انتظار می رود بطور متوسط 0/35 به نمره رفتار اخلاقی اضافه گردد. نتایج این پژوهش با تحقیق اوزونی و ناکاسی (۲۰۱۲) همسو است که نشان داد هر چه بر میزان رشد اخلاقی افزوده می شود، همدلی نیز در گروه نمونه افزایش می یابد. همچنین در پژوهشی که هدریک و کندی (2018) بر روی مسلمانان آفریقای شمالی و غرب آسیا انجام دادند، نشان دادند که رفتار اخلاقی میتواند از نگرانیهای اخلاقی تأثیر پذیرد. پس میتوان چنین نتیجه گرفت که حتی اگر سطح دانش اخلاقی در فرد پایین باشد اما مهارتهای همدلانه را آموخته باشد، انتظار می رود رفتار اخلاقی بهتری از خود نشان دهد و این مسئله گواه ضرورت افزایش مهارت های اجتماعی و بین فردی می باشد.

همدلی در رابطه میان قضاوت اخلاقی و رفتار اخلاقی نقش میانجی دارد. در مجموع می توان بیان نمود که قضاوت اخلاقی بصورت مستقیم روی رفتار اخلاقی اثر معنادار دارد و همچنین بصورت غیر مستقیم و از طریق میانجیگری، همدلی روی رفتار اخلاقی اثر دارد. نتایج پژوهش محمود آبادی و نیکوگفتار (۱۳۹۴) نیز همسو با پژوهش حاضر بوده و نشان داد بین رشد اخلاقی با همدلی عاطفی پرستاران رابطه مستقیم و معناداری وجود دارد. نگرش های همدلانه بیش از پیش ریشه در قضاوت های اخلاقی دارد. اما از سوی دیگر پژوهش های (میلر، هانیکین و کاشمن 2014) نشان دادند قضاوت اخلاقی برای گریز از اعمال خشونت آمیز، ارتباطی با همدلی کردن فرد با قربانیان خویش ندارد. چراکه احتمال متغیرهای قوی تری مثل محیطی که دانش آموز در آن پرورش یافته و در آن محیط بزرگ شده و خانواده هایی که از برخوردهای همدلانه به جای قوانین تحمیل شده استفاده کرده باشد تصمیمات فرد در حوزه اخلاقی را بیشتر تحت تأثیر قرار میدهند. در اینجا درباره عدم رابطه معنی دار بین «همدلی» و «قضاوت اخلاقی» میتوان گفت همدلی ریشه های تکاملی قدیمی تری در مراقبت والدین، ارتباط عاطفی، و دلبستگیهای اجتماعی دارد، اما قضاوت اخلاقی، از سوی دیگر، مؤخرتر است و هم بر فرایندهای شناختی و هم عاطفی تکیه دارد (دستی و کاول، 2014).

این پژوهش نشان داد قضاوت اخلاقی روی رفتار اخلاقی اثر مستقیم دارد. همدلی یک میانجیگر میان قضاوت اخلاقی و رفتار اخلاقی است. در تبیین این نتایج می توان بیان داشت که در کنار تقویت قضاوت های اخلاقی، همدلی رفتاری جهان شمول و فراتر از تفاوت های بین فرهنگی بوده که می تواند بر رفتار اخلاقی فرد و تصمیمات کوچک و بزرگ او تاثیرگذار باشد بنابراین تقویت کیفیت همدلی در افراد می تواند در نوع سبک زندگی و خط مشی آنها موثر بوده و در تصمیمات دشوار و تنگناها راهنمای مناسبی باشد. با توجه به نتایج این پژوهش و پژوهش های مرتبط پیشنهاد می شود جهت بهبود کیفیت رفتار اخلاقی در نسل های آینده، به مقوله همدلی در بسته های آموزش فرزندپروری و ارتباط مادر و کودک توجه ویژه شود. همچنین در آموزش های مهارت بین فردی به صورت الگوهای عملی برجسته سازی شود.

از محدودیت های این پژوهش باید به این مسئله اشاره کرد که نتایج حاصل از آن صرفاً مربوط به دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد یادگار امام (ره) می باشد که در سال تحصیلی 1402_1403 مشغول به تحصیل بودند علاوه بر این به عواملی مانند سن، مقطع تحصیلی، تاهل و جنس توجه نشده است در صورتی که ممکن است نقش تعدیل کنندگی داشته باشند لذا در تعمیم نتایج آن باید جانب احتیاط رعایت شود.

تشکر و قدردانی

از استاد عزیزم دکتر علیزاده فرد که بسیار مسولانه در تمام مراحل پژوهش در کنارم بودند و از استاد نیکوگفتار بزرگوار و خانواده ام و همچنین از تمامی شرکت کنندگان در پژوهش که ما را در راستای اهداف این تحقیق یاری کردند سپاسگزار می شود.

منابع

- _ بشارت، محمدعلی، خدابخش، محمدرضا، فراهانی، حجت الله، رضا زاده، سید محمدرضا (1390)؛ نقش واسطه ای خودشیفتگی در رابطه بین همدلی و کیفیت روابط بین شخصی؛ فصلنامه روانشناسی کاربردی، دوره 5، شماره 1، ص 7_23
- _ حاتمی، جواد؛ ناصر، آقابابایی؛ (1391)، نقش فرد و موقعیت در قضاوت اخلاقی، معرفت اخلاقی، دوره 3، شماره 2، ص 73 تا 88.
- _ حجتی، قصیده، نقش، زهرا، خدایاری فرد، محمد، (1400)، رابطه بین سبک دلبستگی و هویت اخلاقی: نقش واسطه ای همدلی، فصلنامه انجمن ایرانی روانشناسی، دوره 25، شماره 2، ص 215_235

— طاهری نیا مسعود، روحی سرا مریم، (1399)، درمیشی مرضیه. رابطه رویکردهای اخلاقی با رفتار اخلاقی در حرفه حسابداری: مدل توسعه یافته تروینو. اخلاق در علوم و فناوری ۱۳۹۹؛ ۱۵: (۵۷-۶۳)

— دوران، بهناز و فتحی آشیانی، علی. (1397). مقایسه نظامنامه اخلاق حرفه ای روانشناسان در کشورهای ایران، آمریکا، کانادا، بریتانیا و استرالیا. مجله روانشناسی. 22(4)، 396-412

— رضایی، زینب، حجازی، الهه، کارشکی، حسین (1399)، نقش تعدیل کنندگی همدلی در رابطه بین قضاوت اخلاقی و رفتار اخلاقی در دانش آموزان. فصلنامه انجمن ایرانی روانشناسی، دوره 24، شماره 2، ص 167_183

— شریفی فرد امل، حربی آزاده، بهارلو مصطفی، منتخب یگانه محمد. طراحی و آزمودن الگویی از پیشایندهای رفتار اخلاقی. اخلاق در علوم و فناوری ۱۳۹۸؛ ۱۴: (۴) ۱۱۱-۱۰۴

— شعبانی، زهرا (1391) فرا تحلیل تحول اخلاقی در تحقیقات انجام شده در طی سال های 1365-1388. پژوهش و نگارش کتب دانشگاهی، 27، 42-81.

— کدیور، پروین؛ (1403)، روانشناسی اخلاق؛ انتشارات آگاه، تهران

— محمودآبادی، ریحانه؛ نیکوگفتار، منصوره؛ (۱۳۹۴)، رشد اخلاقی و همدلی عاطفی در پرستاران، روانشناسی معاصر، ۱۰، (ویژه نامه) ۱۴۱۸_۱۴۱۹

— نادی، محمدعلی، عزیزی، هاجر، مسجدی، نفیسه، (1397)، رابطه بین ویژگی های شخصیتی، رفتار اخلاقی و احساس گناه با رفتار شهروندی اجباری، فصلنامه انجمن ایرانی روانشناسی، دوره 23، شماره 1، ص 83-98

— یعقوبی، ابوالقاسم و عبداللہی مقدم، مریم (1395)، بررسی رابطه استدلال اخلاقی و رفتار اخلاقی با میانجی گری نظریه شناخت اجتماعی در نوجوانان. مجله روان شناسی مدرسه، 5(2)، 167-182

- Ahonen, L. & Degner, J. (2012). staff group unanimity in care of juveniles in institutional treatment: Routines, rituals, and relationships. Manuscript in preparation.

-Berthoz, S., Grezes, J., Armony, J.L., Passingham, R.E., & Dolan, R.J. (2006). Affective Response to One's Own Moral Violations, NeuroImage, 31(2), 945-950.

- Crossan, M.; D. Mazutis & G. Seijts (2013). "In Search of Virtue: The Role of Virtues, Values and Character Strengths in Ethical Decision Making". Journal of Business Ethics, 112: 567-581.

- Decety, J., & Cowell, J. M. (2014). Friends or foes: Is empathy necessary for moral behavior? Perspectives on Psychological Science. 9(5), 525-537.

-D'Ambrosio, F., Olivier, M., Didon, D. Besche, C. (2009). The Basic Empathy Scale: A French Validation of a Measure of Empathy in Youth, Personality and Individual Differences, 46, 160-165.

- Decety, J., Lamm, C. (2009). Empathy versus Personal Distress: Recent Evidence from Social Neuroscience, In J. Decety, & W. Ickes (Eds.), *The Social Neuroscience of Empathy* (pp. 199-214). Cambridge, MA: MIT Press.
- Decety, J., Jackson, P., Brunet, E. (2007). *The Cognitive Neuropsychology of Empathy*. In: Farrow, T., Woodruff, P. (Eds.), *Empathy in Mental Illness and Health*, Cambridge University Press, New York
- Ferguson, J.L. (2014). "Excessive Risk Exposure: A Question of Ethical Decision-Making". *Journal of Business Research*, 67: 2684-2685.
- Fernandez, Y.M., & Marshall, W.L. (2003). Victim Empathy, Social SelfEsteem, and Psychopathy in Rapists, Sexual Abuse: A journal of Research and Treatment, 15(1), 11–26.
- Findlay, L.C., Girardi, A., & Coplan, R.J. (2006). Links between Empathy, sSocial Behaviour, and Social Understanding in Early Childhood, *Early Childhood Reserch Quarterly*, 21(3), 347–359
- Hadrics, M., & Kenede, A. (2018). Moral foundations of positive and negative intergroup behavior: Moral exclusion fills the gap. *International Journal of Intercultural Relations*. 64, 67–76.
- Jolliffe, D., & Farrington, D.P. (2004). Empathy and Offending: A Systematic Review and Meta-analysis, *Aggression and Violent Behavior*, 9, 441-476.
- Lawrence, E. J., Shaw, P., Baker, D., Baron-Cohen, S., David, A.S. (2004). Measuring Empathy: Reliability and Validity of the Empathy Quotient, *Psychological Medicine*, 34, 911-924
- Macmillan, N. (2005). *International Dictionary of Psychoanalysis, Volume 1: empathy*, Gale, Michigan.
- Mehrabian, A., & Epstein, N. A. (1972). A measure of emotional empathy. *Journal of Personality*, 40, 525-543.
- Miller, R. M., Hannikainen, I. A., & Cushman, F. A. (2014). Bad actions or bad outcomes? Differentiating affective contributions to the moral condemnation of harm. *Emotion*, 14, 587–573
- _Ouzouni, C. & Nakasi, K. (2012). an exploratory study of student nurses' empathy. *Health science Journal*.
- Rest, J., Deemer, D., Barnett, R., Spickelmier, J., & Volker, J. (1986). Life experiences and developmental pathways. In J. Rest (Ed.), *Moral development: Advances in research and theory* (pp. 28–58). New York: Praeger.
- Santrock, J.W. (2014). *Adolescence*, fifteenth edition. Published by McGraw-Hill Education, 2
- Swanson, L. H. & Hill, G. (1993). Metacognitive aspect of moral reasoning and behavior. *Adolescence*, 28, 711-725.
- zhang, z. (2011). on moral hazard of construction project visual organization. *procedia engie*, 12, 156-162.